

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput II. Sancti navigatio per Rhodanum, energumenti curatio: in
Arelatensem urbem adventus: pecuniæ deperditæ inventio ejus meritis
adscripta: duorum dæmoniacorum altera curatio: miræ in ejus obitu ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A bus viri sancti induebantur, subito sanatos fuisse, tum sacræ Litteræ, tum Ecclesiastici Annales et Sanctorum Acta evidentissime demonstrant.

aa Solus Martenius legit: Percurrens primum studuit. Præplacet nostra lectio; ea autem biographus indicat, Sigismundum, excussa divinitus febrî, ad ipsum, ubi Sanctus degebat, exsiliî locum mox convolasse, tum ut prodigium eductum fontem, de quo a conjuge sua verosimiliter redditus certior erat, suis oculis intueretur, tum ut admissi a se delicti veniam suppliciter rogaret sanctumque ipse Antistitem ad suam sedem honorifice deduceret.

bb Non extra noxam fuisse in tuendo Stephano suo Sigismundum regem, res ipsa loquitur. Non hinc tamen piissimi regis evertitur sanctitas, cum quidquid in hoc negotio labis contraxerit, id digna eum eluisse pœnitentia, biographus dicat. Accedit, quod præcepti potius animo et Stephani artibus dolisque circumventus, aut forte Ecclesiasticarum de incestis legum ignorantia potius, quam propria animi perversitate, nedum superbia et insaniam, ut per auzesim biographus scribit, in sanctissimos episcopos acrius adinadvertit.

B **CAPUT II.**

Sancti navigatio per Rhodanum, energumeni curatio: in Arelatensem urbem adventus: pecuniæ deperdite inventio ejus meritis adscripta: duorum dæmoniacoꝝ altera curatio: miræ in ejus obitu visio: obitus in civitate Valentina.

Sanctus Rhodano navigans,

Dignum ergo est, ut silendo non denegentur, quæ Divinitas in servis suis operatur, sed populo credenti, Deo auspice, patefiant. Ergo cum pontificalis officii cursum tricesimo et quarto anno venerabilis vitæ completeret **a**, superna ammonitione commotus, ad visendos concacerdotes propinquosque suos properare decrevit, dicens, ante transitum suum (quem jam celeriter imminere **b** divina revelatione cognoverat) velle se tam liminibus sancti Genesii martyris **c**, quam conspectibus pontificum, atque affatibus propinquoꝝ presentanea contemplatione præbere. Tum iter dispositum cursu navigationis arripuit: et quamvis cæteros pernecis **d** Rhodani fluentia terrent, tamen in ipsius sancti Pontificis meritis confidentes, inter undarum minas tuti secundis æstibus properabant; ut deditum amnem casibus **e** tunc manifestum sit caruisse periculis. Sempiterni ergo Regis ammiranda et non ignota potentia tum Sanctis suis lumina subdidit, qui sibi quondam æquora gressibus patefecit **f**: et fluvius, qui mortifera rapacitate terrere prius noverat, jussione Dominica didicit famulari. Jamque somno, aquarum despecta ferocitas *, per navigium sopore corpora solvebantur; ita ut beatus Antistes securitatem, quam vigilis meruerat, dormitatione monstraret: qui tamen viribus insopitus, diabolum, quem sepe insomnitate

* Labb. ferocitate

vicerat, mentis indefessæ aggressionem confudit, quod etiam sequens patefecit eventus.

8 Namque cum jam in conspectu, naturæ firmatam munimine arcem monstraret Avennio **g**, navigium, quod sanctum Antistitem gerebat, subitaneis fluctibus excitatis, cœpit diabolica emissionem vexari: ita ut posset navigantium oborta desperatione turbari **h**, cum esset potius valde dormientis gubernatione securus. Tunc quidam diaconus, Eladius nomine **i**, in partem ipsius lectuli residens, librum sancti Hilarii **k** lectionis studio percurreret: qui respiciens, vidit unum ex pueris **l**, nomine Alifium *, dæmonis impugnationem vexari: quod non solum perturbatione membrorum, verum etiam hinnitu, mugitu, vel balatu pecorum fatebatur. Cumque cerneret periculum navis miseræ istius successione summotum **m**, statim Sanctum importuna adgressione a somno compulsi excitari. Cumque ab eo quoque ipso Vir Dei tam calamitatis seriem, quam metum præcedentis periculi cognovisset, ait ad eos lacrymans: Grande certamen cum adversario humani generis nunc gessimus in sopore. Quod in veritate constare, subsequens demonstravit exemplum: nam et dormiens procacitatem repressit undarum, et dæmonium ab arrepto corpore evigilans effugavit. Quæ virtus ut periculum quoque evaderet vanitatis, per Salutarem * eum voluit curare presbyterum: qui vix tandem Antistitis jussione compulsus, et manum ei imposuit et ad quietem pristinam, discedente diabolo, revocavit. Et quia ipse presbyter impugnationem dæmonis sæpius sustinebat, hoc magis sanctus intendit Episcopus, ut ab eo adversitas ipsa **n** in nomine Salvatoris se depelli cognosceret *, quem infestatione crebra adgressus fuerat superare. Nam uterque sanitate recepta, orationibus in se perfecisse salutem suam, perpetua curatione nostrum docuere Pontificem **o**.

9 His actis, dum a cunctis grates divinæ potentie redderentur, in conspectum Arelatensium turbis **p** Rhodano famulante **q** pervenimus; ubi sanctus atque præcipuus vir dominus Caesarius **r** episcopus, plebis quoque comitatus obsequiis, pariterque Liberius **s** præfectus, officio stipante circumdatus, et sedulo accurrere studio et lætis eum excolere sermonibus: confidentes, quod in adventu ejus divinam misericordiam excepissent. Hoc civitas gavisæ præsidio, populorum exultavit studiis. Hinc sanctus Apollinaris civibus annuens, paulisper precibus moras indulsit: ubi cum a consanguineis suis Parthenio **t** et Ferreolo **u** assiduo veneraretur occursum, quique pro salutis suæ commodis, multis eum onerare muneribus: quæ indigentium manibus prope totum retinuit urbs devota, quod dederat. In quo loco dum morarum spatia caritatis causa protraheret, Arcutania **x** senatrice propinqua sua invitante, Massiliensium **y** nos **z** vota suscipiunt. Ubi dum præcedens memoratus diaconus **aa** festinare, a socio itineris, Leone **bb** nomine, veridica responsione cognovit, ipsos solidos **cc**, qui eleemosynis superfuertant, quo ligati erant, salvo **dd** linteo perdidisse. Tunc diaconus ille meritorum Pontificis securitate confidens, ait ad eum **ee**: Succensendum est nobis, ne pereat, quod est pauperibus deputatum. Itaque revertentes, sparsos totos solidos protinus invenerunt, nec potuit rem sacra largitione * jam pauperum, arenarum, quæ exceperat, fraudare congeries.

AUCTORE CORVO, FORSAN ELADIO. energumenum unum per sacerdotem, ante etiam a dæmone infestatum, curat;

g
h
i
k
l
* al. Alisium

m

E

* Mart. per suum

n
* Ms. Cist. cognosceretur

o

dum Arelate cum S. Caesario et consanguineis suis agit, pecunia amissa recuperatur:

p **q**
r
s

F

t **u**

x
y
z
aa
bb
cc
dd

ee

* Labb. sacram largitioni

AUCTORE
COEVO, FOR-
SAN ELADIO.
energumini
duo ab eo
curantur:

ff

gg

* Mart. De-
indeque post
dies aliquos

ii

kk

ll

mm

nn

oo

B
* desunt haec
in Ms. Ursic.

* Lab. vendi-
care auderet.

* Ms. Cistert.
vitiose et oratu

mira in ejus
obitu visio:

pp

qq

* al. deest
inquit

* Mart. pa-
terna

* Mart. corru-
pte ceterosque

10 Accidit, hoc ipso operante, clarum vel grande miraculum. Nam quidam surdum et mutum filium exhibentes (quam geminæ calamitatis causam dæmonis assiduitas veritate nutriebat ff) suppliciter postulabant, ut ab hac tribulatione, sancti Apollinaris orationibus sanaretur. Quem ille per presbyterum suum secretius ecclesiam jussit induci: ubi dum fuisset oleo sacro gg linitus, ut fuerat pontificali jussione præceptum, statim imbecillitate submota, salutis præmium, diabolo fugiente, promeruit. Secutumque est post dies *, ut Sacerdos ipse hh inæqualitate detentus ii consurgere ad dependenda matutina Officia kk non valeret. Qui dum in lectulo suo tolerandæ infirmitatis causa quiesceret, quidam ex custodibus cubiculi, Paragorius ll nomine, dæmonio instigante commotus, ad lectum ipsius insania ducente pervenit, ac ipsius adversarii mm persuasus audacia, alapa non timuit vultum violare Pontificis. Quod opus nefarium propria religatione condemnans nn, factum est, ut Pontificis viribus suisque ausibus necteretur. Nam grabato, cui admotus fuerat, statim hærens, mansit immotus. Nos oo vero, redditis Deo de more præconiis, dum cubiculi cellula nobis re-deuntibus patuisset, eum *, qui vinctus stabat, locum tenere vidimus inconcessum: indignatis-que nobis, cur quod reverentia vitari solet, præsumptio vindicaret *, causam rei gestæ tam verbis ipsius Sancti, quam hærentis taciturnitate cognovimus. Tunc Servus Dei, fugato diabolo, absolutionem capto precibus exoratus * indulsit, factoque in uno geminæ claruere virtutes, ut quem potestas vinxerat, benignitas liberaret.

11 Leubaredus pp quoque archidiaconus, ipsius Servi Dei eo tempore obsequiis inhærebat; qui dum ad matutinas Laudes reddendas nobis consurgentibus defuisset, et revertens causam ab eo hujus inefficacitatis exquirere qq: Remotis, inquit *, officiorum sociis, sollicitudinis voto ad cellulam domni Apollinaris accessi: quam cum immenso lumine fulgere conspicerem, amoris instinctu integritatem ipsius cupiens investigare miraculi, studio devotionis exarsi. Cumque inter patentes januas inserto lumine videre cuncta posse me credidi; quamquam magna claritate terrerer, tamen quanto fulgor magis creverat, tanto miraculum evidentiis noscebatur. Nam noster Patronus et pontifex, utrisque manibus ad cælum extensis, oculis apertis, vultuque ad superna porrecto, mentem sequi corpore videbatur; ut fide non dubia patentia * regna cælorum etiam corporalibus oculis inspicere crederetur. Erantque ante eum et post columnæ duæ mirabili proceritate conspicuæ, ardenti lumine radiantibus, cereosque * singulos gemino gestantes in vertice. Quaclearitate deterritus et gaudiorum magnitudine tremefactus; revertens lectulo membra prostravi. Tantum enim sum visionis ipsius ordine pavefactus, ut oculis hauriens æterna mortalibus, sufferre terrenis sensibus cælestia non valerem: itaque victus jacui et vigore corpusculi depressus, lætitiæ mole succubui. Tunc sæpe dictus diaconus inquit: Es quidem, ut narras, gaudiorum timore confectus; sed exultare te convenit, quod cernere meruisti visibus altiora mortalibus. Deus enim omnipotens ad confirmanda pectora fidelium suorum, tanta incitamenta semper tribuit, ut suo gubernet imperio.

12 Hæc retuli gesta, quæ memini, quæ terris Magister ipse affectans cælos, insignibus reliquit exemplis. Nam ipse remeandi tantum spatium

consecutus, cælos petens, mundum, quem semper contempserat, mox reliquit. At vero Valentia rr, quæ flevit tunc amissum urbs decora Pontificem, destinasse a se ad superna assiduum nunc gaudeat * advocatum, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est virtus, honor, imperium et potestas cum Patre et Spiritu Sancto in sæcula sæculorum. Amen ff.

qui contigit
paulo post,
quam Sanctus
Valentianam rediit.

rr
* Ms. Ursic.
gaudet

ss

ANNOTATA.

a Ms. Ursicampi et Cisterciense ita habent: Ergo cum pontificali officio cursum tricesimo et quarto anno venerabilis vitæ comperiret, superna commotione commotus etc. Sed nostram huic præferendam esse lectionem, nemo non videt. Porro cum biographus dicit, tricesimo et quarto anno venerabilis vitæ præmonitum de instanti sibi morte fuisse S. Apollinarem, id non de trigesimo quarto ætatis, sed de trigesimo quarto episcopatus ejus anno intelligi debet, uti ex dictis in Commentario num. 20 et 21 manifeste patet, ne alias, qui anno Christi 517 Epaonensi concilio subscripsit, et, teste Adone, jam tum anno 492 episcopali dignitate fulgebat, hanc admodum puer suscepisse dicatur, quod quidem omni prorsus verisimilitudine destitutum est.

b Hinc Sanctus eodem, vel subsequenti anno, quo hæc ei revelatio facta est, ad immortalæ vitam transiisse, non immerito dici potest.

c Edmundus Martene censet hoc loco, S. Genesium, de quo biographus agit, Arelate cum sacra Christianorum in theatro irridendo representaret, divino lumine illustratum et ex mimo Christianum factum esse. Sed hæc minime Arelatensi Genesio convenire, luculente ostendit Cuperus noster tom. V Augusti pag. 123 et seqq., ubi num 9 in fine ita de Marteni annotatione loquitur: In hac annotatione videmus manifestam duorum martyrum confusionem, quæ superius abunde refutata est, et inde discimus, interdum viros etiam circumspicissimos turpiter allucinari, quod humanum est, et ideo a nobis alienum non putamus. Quam vero frequentes ad hujus martyris sepulcrum peregrinationes antiquitus fuerint, ex hoc loco atque ex Actis S. Quinidii præsulis Vasionensis ad diem 15 Februarii, laudatus Cuperus pagg. 124 et 125 demonstratum dedit.

d Inde, ut nonnullis placet, a Massiliensibus, Græcis ex Asiana Phocæa advenis, Græco idiomate Ροδανος dictus est hic fluvius, propterea quod omnium Galliarum fluviorum maxime rapidus esset ac torrens. Ita fere Valesius in Notitia Galliarum pag. 473. Ut sit de etymo, præcipiti certe aquarum decursu memorabilis est Rhodanus. Hinc Strabo lib. 4 rapidum ac difficilem sursum navigantibus; Annæus Florus lib. 3 de Bello Allobrogum impigrum; Seneca in Satyra prærapidum; Claudianus velocem ac ferocem; Ausonius præcipitem vocavit. Silius Italicus vero lib. 3 tumidi Rhodani minaces ripas celebrat, eumque ita describit:

Aggeribus caput Alpinis et rupe nivali
Prosilil in Celtas, ingentemque extrahit
ammem
Spumanti Rhodanus proscindens gurgite
campos,
Ac prope in pontum lato ruit incitus
alveo.

e Notat Ammianus Marcellinus lib. 15, Rhodano aquis advenis locupletiore naves vehi grandissimas, easque ventorum difflatu jactari sæpius ad-

A adsuetas: ut adeo mirum et prodigio simile biographo videri potuerit, prærapidum ferocemque alias fluvium, ac proin adversis casibus obnoxiū, tam pacate undas suas tum devolvisse, ut secundis quidem aestibus, quo cogitabant, navigantes properarent, nihil tamen, ut alias, properantibus periculi seu ab aquis seu a ventis esset.

f Alludit biographus ad mare Rubrum, quo Israëlita, Dei omnipotentia utrinque instar parietis divisum, sicco pede transierunt. Vide Exodi cap. 14. Hoc naturæ vires prodigium certo certius superavit; at, quod præter morem tam prospera per Rhodanum navigatione primum usi sint S. Apollinaris ejusque comites, non ausim prodigio adscribere, sed speciali potius providentiæ divinæ, res humanas sic suaviter et opportune in Sanctorum suorum gratiam disponenti.

g Avenio seu Avenio Cavarum, vulgo Avignon dicta, sita est ad Rhodani ripam sinistram, distatque recta via a Valentia Segalaunorum 20 circiter leucis Gallicis. Cum olim Burgundionibus parebat, munitissimam fuisse, ex eo liquet, quod, ut Gesta Regum Francorum cap. 16 testantur, afflicto exercitu Burgundionum, Gundobadus in fugam versus, Avenionem super Rhodanum ingressus sit, ibique se reclusit, nec eam Clodoveus victor obsidione capere potuerit. De munitimentis hujus urbis meminuit etiam S. Gregorius Turonesis Hist. Franc. lib. 6, num. 4, et auctor anonymus Austrasiensium apud Bouquetum tom. II, pag. 456, ubi Avenionem urbem munitissimam ac montuosam vocat.

h Non consentiunt sibi hic Mss. apographa. Alia legunt: navigium sanctum Antistitem, quod gerebat; alia nostræ lectioni ad apicem consonant: et paulo post alia sic habent: Ita ut posset navigium obruta desperatione turbari, cum esset valde dormientis gubernatione securus. Sed vitiosæ huic locutioni nostra, ut patet, tametsi nonnihil obscura, præferenda est, qua indicare vult biographus, obruta subito tempestate et hinc vectorum trepidatione, in naufragii discrimen eos sese adductos credidisse, cum tamen præsentis S. Apollinaris, utut dormiente, nihil sibi timendum esset. Non dissimilem historiam leges in Evangelio S. Matthæi cap. 8, v. 24 et seqq.

C i Hunc Mss. apographa Ursicampi, Cisterciense, Accincti Monasterii, Labbeana et reginæ Sueviæ Claudium vocant. Rectiusne, quam Ms. monasterii S. Claudii, non habeo, unde asseverem. Cetera is mihi Claudius vel Eladius ignotus est; num vero pro biographo S. Apollinaris haberi queat, discussum est in Commentario num. 11.

k An S. Hilarii, Pictavensis episcopi, Opera, an vero S. Hilarii, Arelatensis episcopi, libros, puta Vitam decessoris sui, S. Honorati, Homilias, aliave teste Honorato, Massiliensi episcopo, ab eo conscripta Opera, diaconus ille tum lectionis studio pervolverit, nihil, unde definiri possit, biographus suppeditat. Illius Hilarii Vita apud nos data est ad diem XIII Januarii, hujus vero Hilarii Acta die 3 Maii et tomo VII Maii in Appendice pag. 594 illustrata sunt.

l Puerorum nomine sæpe a sacris auctoribus famulos designari, notissimum est. At forte hic puer aliquis, nomine Alifius, cujus in sacris literis et virtutibus institutioni S. Apollinaris vel præsidebat, vel invigilabat, designatus a biographo fuit.

m Apud Labbeum desunt hæc: Miseriæ hujus successione; in Cisterciensi autem apographo vitiose legitur successione. Significat biographus,

remittenti meriti sancti Præsulis naufragii periculo mox aliam calamitatem successisse, seu aliud alio malo fuisse depulsum, dum tandem, Pontifice e somno excitato, ab utroque immunes redditi sunt.

AUCTORE
COEVO, FOR-
SAN ELADIO.

n Ita omnia apographa; sed forte legendum adversarius ipse, scilicet, dæmon, ut eum num. 10 vocat, et tunc sensus planus erit.

o Apud Labbeum hæc ita referuntur: Nam uterque sanitate recepta, orationibus sancti sui Pontificis in se profecisse sua salute perpetua docuere. Apographa vero Ursicampi et Cisterciense quantum ad voces adhuc magis a Sancti claudiano codice discrepant; sic enim habent: Nam uterque, sanitate recepta, tantum tamque stupendum miraculum meritis sancti Viri, ut dignum erat, non sibi, imputabat. Idem tamen quoad rem utrobique indicatur, nimirum, utrumque Sancti meritis precibusque perpeluam sui a dæmonio curationem debuisse.

p Arelas seu Arelate, Gallicæ Arles, etiam Rhodano adjacet, septemque circiter leucis Gallicis majoribus, quarum viginti unum gradum efficiunt, Avenione, et apud Bouquetum edita Charta geographica indicat, dissita est. Plura de hac urbe videsis apud Valesium, Baudrandum aliosve geographos.

q Id est, prono seu secundo Rhodani decursu.

r Arelatensem sedem, prout Stillingus noster tom. VI Augusti pag. 52 censet, S. Cæsarius tenuit ab anno Christi 502 usque ad 542, mortuusque est, ut ejus Vita testatur, anno ætatis suæ 73. Colitur 27 Augusti, qua die in nostro Opere ejus gesta illustrata sunt.

s Ne dicta repetam, vide quæ de hoc viro, tum rebus gestis, tum virtutibus clarissimo, tom. VI Augusti pag. 78 in Annotatis ad Vitam S. Cæsarii a Stillingo mox laudato dicta sunt. Licet tamen his aliqua addere, quæ Sirmondus in Ennodii episcopi Ticinensis lib. v, non vero, ut errore typographico in Stillingi Annotatis positum est, libri vii, epistolam primam præclare de Liberio scripsit. Nihil habuit, inquit loco citato Sirmondus, ætas illa Liberii nomine illustrius. Primum enim pro Odoacre adversus Theodoricum fideliter stetit; post, illo devicto, sub Theodorico, quando is regnavit, summis togæ militiæque honoribus perfunctus, multa in Italia et Gallia præclara cum laude gessit, itemque sub Athalarico. Theodati etiam regis legatus ad Justinianum imperatorem delectus, a Justiniano denique ipso militaribus copiis adversus Gothos in Italia et Sicilia præpositus, àncp ut Procopius testatur, καλος τε και αγαθος διαφεροντως, λογον τε του αληθους επιμελεισθαι εξεπιστευμενος. Hactenus laudatissimus scriptor, Cassiodorum, Procopium et Ennodium locis pluribus auctores citans. Præclara Liberii gesta egregie pariter celebrantur epitaphio, quod patri olim a filiis Arimini positum est his, ut Sirmondus Annot. 2 in Epist. 23, lib. ix Ennodii Ticinensis recenset, conceptum verbis:

Humano generi legem natura creatrix

Hanc dedit, ut tumuli membra sepulta tegant.

Liberii soboles matrique patrique superstes

Triste ministerium mente dedere pia.

Hic sunt membra quidem, sed famam non tenet urna,

Nam durat titulis nescia fama mori.

Rexit Romuleos fasces currentibus annis,

Successu parili Gallica jura tenens.

Hos

AUCTORE
COEVO, FOR-
SAN ELADIO.

Hos non imbelli pretio mercatus honores,
Sed pretio majus detulit alma fides.
Ausoniis populis gentiles rite cohortes
Disposuit, sanxit foedera, jura dedit.
Cunctis mente pater, toto venerabilis ævo,
Ter denis lustris proximus occubuit.
O quantum bene gesta valent! Cum membra
recedunt,

Nescit fama mori, lucida vita manet.

t In Ms. reginæ Sueciæ, nunc Vaticano, Parthenius vocatur. Porro est is, ni fallor, Parthenius, qui matrem habuit germanam sororem S. Ennodii, Ticinensis episcopi, ut hic lib. v, Epist. 9 ad Faustum scribit in hæc verba: His Parthenius noster, germanæ filius incitatus stimulis, Romam, in qua est naturalis eruditio, festinat invisere. Ad eundem Parthenium, judice Sirmondo, exstat Elegiacum carmen Aratoris subdiaconi, anno Christi circiter 545 editum, quod tom. I Operum variorum Sirmondi col. 1148 edit. Venetæ anni 1728 videre est, et cujus etiam in Annotatione ad lib. vi, Epist. I Ennodii meminit idem scriptor. In hujus porro carminis seu Epistolæ, si mavis, inscriptione, Parthenium Arator appellat, magnificentissimum atque præcelsum, magistrum officiorum atque patricium; primisque versibus generis nobilitatem moresque ita laudat:

Si tibi, magne, velim fasces memorare parentum,

Vix daret in tergo pagina lecta modum.

A proavis atavisque potens tu stemmata vincis

Moribus, et meritis cedit origo tuis.

Atque hinc Parthenium hunc ab eo diversum esse crediderim, cujus ingluviem, scurrilitatem crudelamque zelotypiam ac denique funestissimum interitum S. Gregorius Turonensis lib. iii, cap. 36 descripsit. An vero, quod Martenius hoc loco conjicit, Parthenium, Gabalitanum episcopum, ab eodem S. Gregorio lib. iv, cap. 40 memoratum, biographus noster hic designarit, nulla mihi suppetit, qua id stabiliam, antiquiorum auctoritas.

u De Ferreolo illo vide disputata in Commentario num. 42 et 43.

x Matriona hæc apud Martenium Arculamia, in Ms. apographo Ursicampi Arcucamisa, in Cisterciensi Arcucanisa, in Labbeanis vero veteribus membranis et in Ms. Sancti claudiano Arculamia vocatur, estque, ni fallor, eadem nobilis femina, cui se S. Ennodius, Ticinensis episcopus, lib. vi, Ep. 24 consanguinitatis lege constrictum proficitur, quamque lib. vii, Epist. 14 supra claritatem generis morum luce sic profecisse scribit, ut filio presbytero, qui religionis studio ad Lerinensem eremum se receperat, exemplo atque incitamento esse posset. De eadem mentio etiam fit in Epistola Theodorici regis ad Marabadum et Gemellum apud Cassiodorum lib. iv Variarum, Epist. 12, ubi, quemadmodum apud Ennodium, exigua vocis mutatione Archotamia appellatur.

y Massilia urbs Galliæ notissima, vulgo Marseille dicitur, de qua uberrime Valesius in Notitia Galliarum aliique geographi egerunt, quos consule.

z Hinc biographum rerum, quas hic commemorat, oculatum testem fuisse, manifesto liquet.

aa Eladius nempe, aliis vocatus Claudius.

bb De hoc Leone nihil reperi.

cc Eruditissimus Muratorius Dissert. 28 de diversis pecuniæ generibus ita ad rem nostram

loquitur: Uti apud Romanos, ita et apud Italicos reges Gothos, Langobardos, Francos et Germanos triplici pecuniæ specie publicum commercium peragebatur, aurea scilicet, argentea atque ærea... Nullum autem usitatum nummorum genus antiquius fuit, quam solidorum. Erant aurei primo; deinde fuerunt et argentei; eorumque appellatio ante Constantini Magni tempora invaluit. Solidosne aureos an argenteos hic intellexerit biographus, ipso non edicente, quis pro certo asserat? Putem nihilominus de aureis rectius, quam de argenteis, cum exponi posse, cum paulo ante dixerit, S. Apollinarem a Parthenio et Ferreolo viris et opibus et dignitate florentibus, multis fuisse oneratum muneribus, nec verosimile appareat, eos Præsullem iter agentem, graviori minoris pretii argenteorum pondere onerare voluisse. Quod si reipsa, ut ego quidem existimo, de aureis solidis hic biographus egerit, haud levis fuit tum facta jactura; quandoquidem, teste Cassiodoro lib. I Variarum, Epist. 10, Sex millia denariorum solidum esse (veteres) voluerunt. Plura vide apud Cangium verbo Solidus.

dd Pro salvo linteo Ms. reginæ Sueciæ habet soluto lineo. Sensus utrobique est, deperditos fuisse ipsos solidos, retento tamen linteo marsupio, integro quidem et salvo, at dissoluto et aperto.

ee Martenius hæc ita edidit: Ait ad eum succensendum: Est nobis, ne pereat, qui sensus dupliciter vitiosus est. Nec tamen lectio nostra, lameli in aliis omnibus Vitæ apographis constanter eadem, mendo caret. Cum itaque, ut apparet, significare biographus voluerit, tum diacono Eladio, tum Leoni, itineris comiti, id officii munus fuisse, ut destinatum pauperibus pecuniam sollicitè custodirent, verosimiliter non succensendum, sed studendum, connitendum, incumbendum aliudque synonymum verbum adhibuit, ut sensus sit; connitendum est nobis, ne pecunia jam casu amissa, perpetuum pauperibus pereat seu deperdita maneat; ac propterea illi statim regressi fuerint, amissam quaesituri ubique, qua transierant, pecuniam; qua in re protinus ita votis eeventus respondit, ut totos seu ad unum omnes solidos in arena sparsos invenerint.

ff In Ms. Ursicampiano et Cisterciensi corrupte legitur veterane; rectius apud Martenium veteratorie seu callide; ubi tamen pro nutribat legi debet nutriebat.

gg Non hic de sacro infirmorum oleo seu de Sacramento extremæ Unctionis agi, aperte ex eo liquet, quod miser ille filius moribundus non esset; sed nec de Sacramento Confirmationis hic sermonem esse, patet ex eo, quod hujus minister sit episcopus; illam vero unctionem, de qua biographus agit, simplex peregerit sacerdos. Ceterum olei sacri seu benedicti unctione non sacramentali sæpe Sanctorum meritis curatos a suis malis fuisse plurimos infirmos, Sanctorum Vitæ legentibus passim occurrit.

hh Cum audis, S. Apollinarem hic vocari sacerdotem, subintellige primi ordinis, ut a simplicibus presbyteris, qui secundi ordinis sacerdotes vocantur, episcopum distinguas. Vide Notas Sirmondi in Sidonii Ep. 11, lib. III.

ii Id est, ægritudine, invaletudine seu morbo. Vide apud Cangium hoc verbo, quam frequenter inæqualitas hoc sensu sumatur.

kk Scriptores Hist. lit. Franciæ tom. III, pag. 144 recte advertunt, lacunam, quæ in Martenii editione est, bene a Labbeo sic expleri ad Matutina Officia, ut sensus sit, S. Apollinarem morbo

A morbo correptum assistere de more matutinis Ecclesiae Officiis non potuisse.

ll Paragorius is mihi aliunde ignotus est.

mm Vide superius lit. n.

nn Variant hoc loco apographa : Cisterciense pro propria habet prope; Ursicampanum loco participii condemnans legit condempnatur; omnia tamen habent religatione. Sed forte legendum propria religione seu conscientia, eo nimirum sensu, ut Paragorius, mox ut opus nefarium a se patratum fuit, ipsemet scelus suum agnoverit et condemnarit nihilominus tamen supplicii loco S. Apollinaris opera invisibili constrictus vinculo, immobilis lecto adherere compulsus fuerit : nisi velis, insanum hominem in sui sceleris condemnationem sese ipsum semel iterumque ligasse, ac Pontificis viribus ita invisibili vinculo adhuc

constrictum fuisse, ut nec loco cedere, nec movere se ullatenus posset.

oo Vide Commentarium num. 9.

pp De archidiacono Leubaredo, quem Ms. Ursicampanum Leuburedum vocat, nihil novi.

qq Ita 3 Mss. Consule Comment. num. 44.

rr Hæc ita Martenius habet : At vero Valentina urbs, quem tunc flevit amissum, urbs decora Pontificem destinasse ad superna assiduo nunc gaudet advocatum. Sed minus recte, ut patet.

ss Doxologia hæc, quæ apud Martenium deest, ita a Labbeo et in Mss. Ursicampano et Cisterciensi refertur : Regnante D. N. Jesu Christo, cui est virtus, honor, imperium et potestas cum Patre et Spiritu Sancto in Trinitate perfecta in sæcula sæculorum. Amen.

AUCTORE
CO.ÆVO, FOR-
SAN ELADIO.

DE SS. PLACIDO, EUTYCHIO, FLAVIA, DONATO, ALIISQUE MM.

MESSANÆ IN SICILIA

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I. SS. Placidus et Socii martyres a recentioribus alii, alii ab antiquis martyrologis, ut apparet, ad hunc diem memorati.

SUB ANNUM
DXLI.
S. Placidus
Sociique mar-
tyres marty-
rologis

Sanctum Placidum, Sociosque martyres Martyrologia recentiora iusta ac vetera hodie quidem certatim celebrant; sed ita, ut, eademne, an diversa in illis signetur martyrum classis, ambigi non immerito queat. Annuntiatio recentiorum ut fere fit, passim uberior, et distinctior; contra brevior obscuriorque veterum: pauca ex illis laudasse sufficiat. Quod modo in usu est, Martyrologium Romanum ita habet: Messanæ in Sicilia natalis sanctorum martyrum Placidi monachi, discipuli beati Benedicti abbatis, et fratrum ejus Eutychiei et Victorini, ac Flavie virginis, eorum sororis; item donati, Firmati diaconi, Fausti, aliorumque triginta monachorum; qui a Manucha pirata pro Christi fide necati sunt. Martyrologii Romani emendatoribus prævivere Belinus, Maurolycus, Molanus et Galesinius: ex his Belinus S. Placido titulum discipuli S. Benedicti primus adjecit his verbis: Apud Siciliam natale sanctorum martyrum Placidi monachi, beatissimi Benedicti abbatis discipuli, Euticii: et aliorum triginta. Maurolycus longe proluxior: Messanæ, inquit ille, in freto Siculo sanctorum martyrum Placidi monachi, beati Benedicti abbatis discipuli, Eutychiei, Victorini, et Flavie, eorum germanæ, Donati, Fausti, Firmati, et aliorum triginta monachorum, qui a Manucha pirata, quem Abdala, barbarus Hispaniæ rex, miserat, cruciati et perempti sunt; a Gordiano autem socio, qui pavidus secesserat, in ipso urbis litore sepulti, juxta ædem S. Joannis Baptistæ, ubi erat Sanctorum oratorium; passi sunt anno Salutis quingentesimo quadragésimo primo; ipse autem Placidus, septennis a patre Tertullo traditus Benedicto, agens autem annum vigesimum sextum, martyrium

passus est; Gordianus autem eorum Passionem scripsit.

2 Fontem, ex quo sua Maurolycus hausit, postrema ejus, quæ de Gordiano, S. Placidi comite, est, periodus abunde declarat; sed lultulentum illum esse, ac Gordiano falso adscribi, manifestum fiet, cum de S. Placidi Actis agetur. Molanum interim audiamus: Apud Siciliam, inquit, natalis sanctorum martyrum Placidi, monachi beatissimi Benedicti abbatis, Eutychiei et aliorum triginta: quæ quidem Usuardina sunt; sed Placidum S. Benedicti discipulum fuisse, Molani additamentum est, alio propterea caractere expressum, et ex iisdem S. Placidi Actis, a Molano in sua ad S. Placidum Annotatione laudatis haustum. Galesinius vero tum ex iisdem S. Placidi Actis, tum e Siculorum de S. Placidi martyrio Epistola, sed sublestæ pariter fidei, ita scribit: Messanæ in Sicilia, sanctorum martyrum Placidi monachi, Euthichii, Victorini, Flavie sororis, Fausti, Firmati et aliorum triginta. Ii a Manucha pirata, quem barbarus Hispaniæ rex miserat, graviter pro Christi fide exeruciati, demum necem constanti animo obierunt. Hiscæ plures e recentioribus martyrologis non addo, indicasse contentus, unde, quæ in hodierno Romano Martyrologio legitur derivata fuerit SS. Placidi et Sociorum annuntiatio, in qua S. Placidi palæstra, monachus, Fratres et Soror, et Sociorum denique numerus discrete accurateque exprimuntur. Non ita Martyrologia antiquiora loquuntur; ab Hieronymianis initium capio.

3 Codex Epternacensis, initio sæculi VIII exaratus, ita habet: In Sicilia natalis Euticii et aliorum VIII. et alibi Barici, Victorini. Lucensis apud Florentinum: In Sicilia Placiti, Eutici, et aliorum xxx. et alibi Barici. Victorini. Fausti. Pelagi. Corbeiensis apud Dacherium tom. IV Spicul.

E

J. B.

F

tum antiquis
notissimi;